

зація та недофінансування ускладнюють можливість вжиття багатьох заходів, що спрямовані на підвищення рекреаційно-туристичного іміджу України.

На наш погляд, одним зі шляхів вирішення визначених проблем є вдосконалення інституціонального механізму державної рекреаційно-туристичної полі-

тики шляхом створення на державному рівні Міністерства туризму та курортів, що, на нашу думку, створить ефективну систему інституціонального забезпечення рекреаційно-туристичної сфери. Також важливим кроком для її подальшого розвитку має стати єдина система управління галуззю на обласному та місцевому рівнях.

Список використаних джерел:

1. Цибух В.І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні. Статистика України. 2005. № 1. С. 80–84.
2. Федорченко В.К. Реорганізацію – для консолідації. Дзеркало тижня. 2005. № 31.
3. Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573/99. Офіційний вісник України. 1999. № 50. Ст. 11.
4. Питання Державної туристичної адміністрації України: Указ Президента України від 11 квітня 2002 року № 331/2002. Офіційний вісник України. 2002. № 15. Ст. 795.
5. Про Міністерство культури і туризму України: Указ Президента України від 29 квітня 2005 року № 680/2005. Урядовий кур'єр. 2005. № 75.
6. Про затвердження Положення про Міністерство культури і туризму України: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 року № 1566. Офіційний вісник України. 2006. № 45. С. 64. Ст. 3010. Код акта 37816/2006.
7. Про затвердження Положення про Державну службу туризму і курортів: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 лютого 2006 року № 132. Офіційний вісник України. 2006. № 7. Ст. 354.
8. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010. Урядовий кур'єр. 2010. 14 грудня. № 234.
9. Про підтримку розвитку туризму в Україні: Указ Президента України від 2 березня 2001 року № 127/2001. Урядовий кур'єр. 2001. 14 березня. № 45.
10. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань туризму. URL: rada.gov.ua.
11. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента від 28 лютого 2013 року № 96. Урядовий кур'єр. 2013. 5 березня. № 43.

УДК 338.22.021.1:339.972

Проскуріна М.О.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецтв,
Київський університет культури

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕКТОРУ КУЛЬТУРИ

Проскуріна М.О. Інноваційно-інвестиційний потенціал сектору культури. У статті висвітлено значення та передумови формування креативної економіки. Проаналізовано експортно-імпортні потоки послуг культурних та креативних індустрій. Виявлено основні перешкоди для інноваційного розвитку України. Запропоновано схематичну модель парадигми інноваційної економіки. Намічено напрями державної інвестиційної економічної політики.

Ключові слова: культурні індустрії; інновації, інвестиції, креативна економіка, експорт, імпорт, міжнародна торгівля.

Проскуріна М.О. Инновационно-инвестиционный потенциал сектора культуры. В статье освещены предпосылки формирования креативной экономики. Проанализированы экспортно-импортные потоки услуг культурных и креативных индустрий. Выявлены основные препятствия для инновационного развития Украины. Предложено схематическую модель парадигмы инновационной экономики. Намечены направления государственной инвестиционной экономической политики.

Ключевые слова: культурные индустрии; инновации, инвестиции, креативная экономика, экспорт, импорт, международная торговля.

Proskurin M.O. Innovative-investment potential of the cultural sector. The article highlights the importance and preconditions for the formation of a creative economy. The export-import flows of services of cultural and creative industries are analyzed. The main obstacles for Ukraine's innovation development are revealed. The schematic model of the innovation economy paradigm is proposed. The directions of state investment economic policy are outlined.

Key words: cultural industry; innovation, investment, creative economy, export, import, international trade.

Постановка проблеми. 12 січня 2015 р. Указом Президента України було затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Насамперед це зумовлено гострою необхідністю реалізації радикальних змін у всій системі господарських відносин, а також рішенням локальних питань розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Незважаючи на десятиліття незалежності, в Україні зберігалися залишкові наслідки розпаду цілісної та масштабної господарської системи Радянського Союзу. Ця система характеризувалася закритістю та замкненістю, тому Україна була слабо включена у світовий процес поділу праці, а розвиток світового господарства та міжнародних ринків не достатньою мірою впливав на формування та розвиток національного господарства. Сьогодні формується нова концепція зовнішньоекономічних зв'язків. Суттєвих змін зазнають характер, структура і функції всієї системи. Інтернаціоналізація економічних зв'язків є для будь-якої країни фактором економічного зростання та збагачення споживчого ринку. Але водночас потребує виваженої державної політики, спрямованої одночасно на створення сприятливого клімату для іноземних інвестицій і захист вітчизняного виробника та його підтримку в експортній діяльності. Сектор культурних та креативних індустрій України має значний інвестиційний потенціал та може стати дієвим інструментом підвищення добробуту населення, посилення присутності українських товарів на міжнародному ринку та покращення іміджу України серед країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні дослідження економіки культури та культурних індустрій представлені Д. Хезмондалшем та Д. Тросбі [2; 3]. До питання економічного обчислення результатів економічної діяльності в сфері культури зверталися такі вітчизняні дослідники, як В. Бабенко, А. Грушина, О. Безгін та ін. Питання інвестування економічної діяльності у сфері культури серед вітчизняних науковців ще не набуло широкої популярності і є вузькоспеціалізованим та інноваційним.

Дослідження інвестиційного потенціалу культурних індустрій є перспективним та новим напрямом

економічних досліджень, оскільки сам сектор тільки починає формуватися як сфера економічної діяльності.

Мета статті – дослідження інноваційного середовища культурних індустрій задля обґрунтування їх інвестиційної привабливості.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні поступово формується новий підхід до культури загалом. Культура починає розглядатися не лише як сектор нематеріального виробництва винятково суспільних (некомерційних) продуктів, а поступово перетворюється у сферу господарювання та середовище інноваційних видів підприємництва. Відбувається поступове становлення економіки культури. Інші дослідники визначають таку систему як економіку знань, креативну економіку та ін.

Традиційно економічне значення культури аналізується через три основні показники, такі як внесок культурних заходів до валового внутрішнього продукту (ВВП); культурна зайнятість; витрати домогосподарств на культуру [4; 7].

Проте такий перелік індикаторів характеризує внутрішній ринок зазначеного сектору та його результати. Міжнародна торгівля та зовнішня економічна діяльність в умовах глобалізованих ринків відіграє не менш важливу роль. А в культурі та інформаційному середовищі як царині не лише економічних процесів, але і соціокультурних міжнародні зв'язки та економічні відносини перетворюються в інструменти впливу з елементами інформаційних війн на систему цінностей та орієнтирів.

До базових індикаторів значення національних культурних індустрій у міжнародній торгівлі належать:

- експорт та імпорт товарів та послуг культурних індустрій;
- економічні результати підприємств сфери культурних індустрій;
- кількість приватних підприємств сфери культурних індустрій;
- прямі та капітальні інвестиції у сферу культурних індустрій.

Використовуючи дані Державного комітету статистики, зобразимо динаміку експорту та імпорту послуг культурних та креативних індустрій (рис. 1) [1].

Рис. 1. Динаміка показників дозвнншньої торгівлі послуг культурних та креативних інудстрій, 2010–2016 рр.

З наведеного рисунку ми бачимо, що обидва показники демонструють зростання до 2013 р. Починаючи з 2014 р. імпорту суттєво скорочується. Насамперед це зумовлено впровадженням квот на телебаченні та радіомовленні та обмеженням присутності російського культурного продукту у структурі імпорту. Значне зменшення зазначеного показника після введення квот опосередковано демонструє обсяги присутності продукту з однієї країни порівняно з іншими. Така ситуація не має бути несподіваною і є історично зумовленою. Позитивною є динаміка експорту культурних продуктів, яка демонструвала стійке зростання до 2014 р., а після цього її коливання є відносно незначними.

Показники було перераховано в доларовому еквіваленті через нестабільність курсу та з метою відображення більш реалістичної картини.

Використовуючи дані ДССУ в СНР із двозначним рівнем та лише за групами економічної діяльності, ми зіткнулися з такою проблемою, що діяльність, яка має бути віднесена до сектору культурних та креативних індустрій, зосереджена в таких групах, як інформація та телекомунікації; професійна, наукова та технічна діяльність; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Окрім того, можемо додатково проаналізувати та зіставити кількість підприємств сфери культурних та креативних індустрій приватних та державних (рис. 2):

Наявність приватних підприємств культурного та креативного секторів є позитивною тенденцією, яка свідчить про зародження економіки культури в Україні. Проте з вищезазначеного маємо зауважити, що цей показник обчислений досить умовно, оскільки охоплює не суто культурні та креативні індустрії, а цілі сектори, в яких присутні в тому числі і культурні індустрії. Кількість державних підприємств демонструє наявність потужного державного сектору у сфері господарювання в культурі та є безумовним підтвердженням ролі держави, а відповідно, і необхідності оновлення державної культурної політики за рахунок запровадження оптимального господарського механізму. Це забезпечить передумови перетворення культури з невиробничого та дотаційного сектору на один із рушійних факторів розвитку національного господарства.

Для розуміння значення інноваційного розвитку для соціально-економічної системи схематично зобразимо парадигму інноваційної економіки (рис. 3).

Стратегія розвитку культурного середовища є одним з елементів Стратегії сталого розвитку, яка сьогодні розглядається як базова філософія державних політик, покликана забезпечити гідне існування прийдешнім поколінням за рахунок збереження та примноження всіх видів ресурсів, включаючи і культуру. Культура розглядається через призму нематеріальної культурної спадщини, яка є основним фактором культурної самобутності держави та підґрунтям творчого середовища. Креативне середовище своєю чергою є основним джерелом потенційної конкурентоспроможності країни в системі світової торгівлі. Проаналізуємо місце України за складниками Індексу глобальної конкурентоспроможності (рис. 4).

Рейтингування відбувається з-поміж 137 країн світу. Очевидним є те, що найсильнішою перевагою України вважалася освіта, а отже, інтелектуальний потенціал. Ємність внутрішнього ринку також є одним із привабливих факторів для ведення бізнесу. Причому це створює можливості насамперед для вітчизняного виробника. Слід підкреслити, що ринок культурних та креативних індустрій в Україні знаходиться на стадії формування.

Перелік факторів, які відносно до невикористаних, ілюструє такі проблеми, як відсутність оновленої інфраструктури, застарілість техніки та технологій. Інноваційний потенціал не використовується в повному обсязі. І це об'єднано в групу «критичного відставання».

Залучення міжнародних інвестицій є доволі неоднозначним інструментом, який вимагає дуже виваженої державної політики, яка має бути спрямована насамперед на розбудову внутрішнього ринку в інтересах вітчизняних виробників. Об'єктивна реальність говорить про те, що закордонні інвестиції насамперед переслідують цілі отримання прибутку за мінімальних витрат, за умов мінімізації ризиків, у тому числі і ризиків для інших національних економік. Мається на увазі те, що інвестування в іноземну економіку не має створювати ризик появи потужного конкурента на наднаціональному рівні, а отже, інвестиції мають обмежувачий

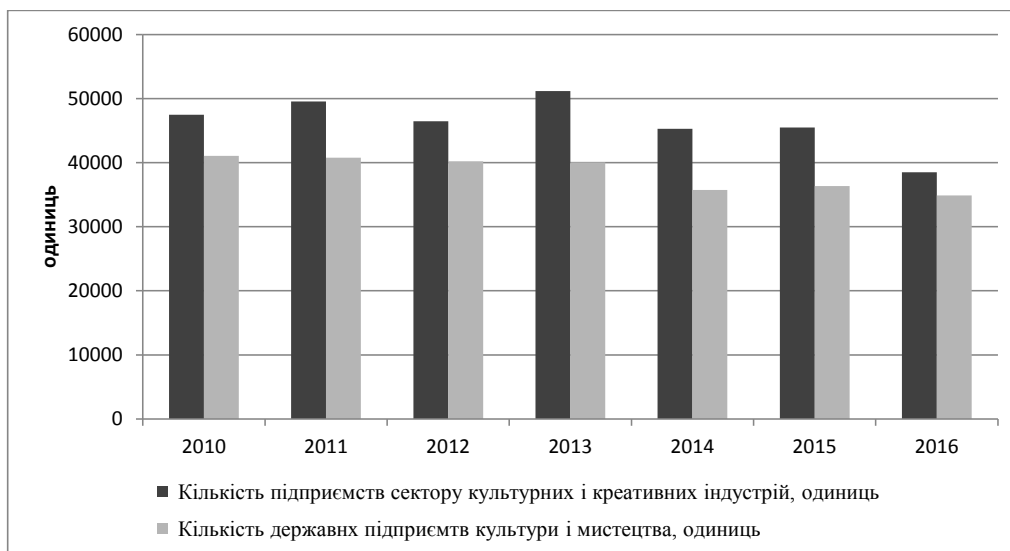

Рис. 2. Динаміка кількості приватних і державних підприємств у сфері культури України

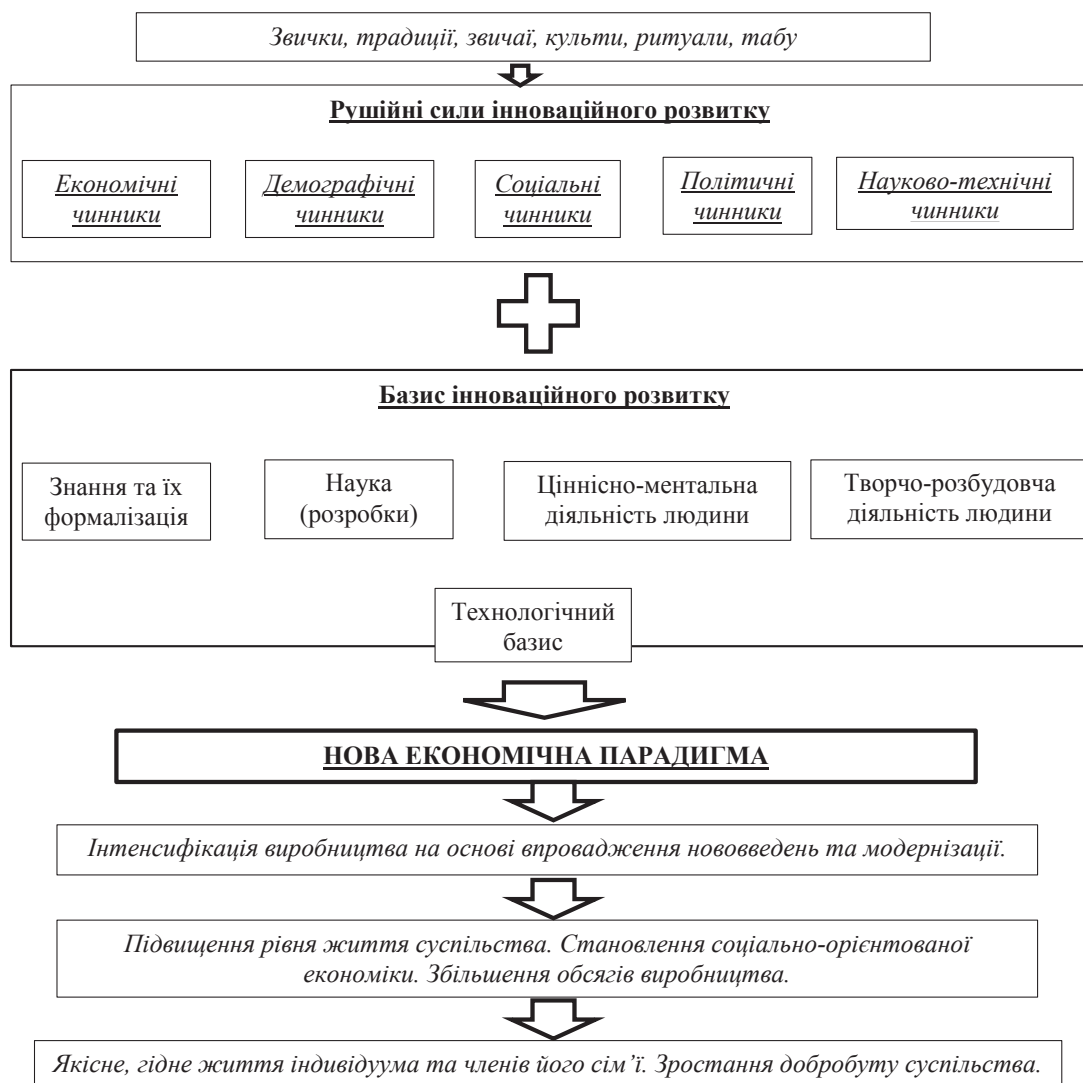

Рис. 3. Економічна парадигма інноваційної економіки

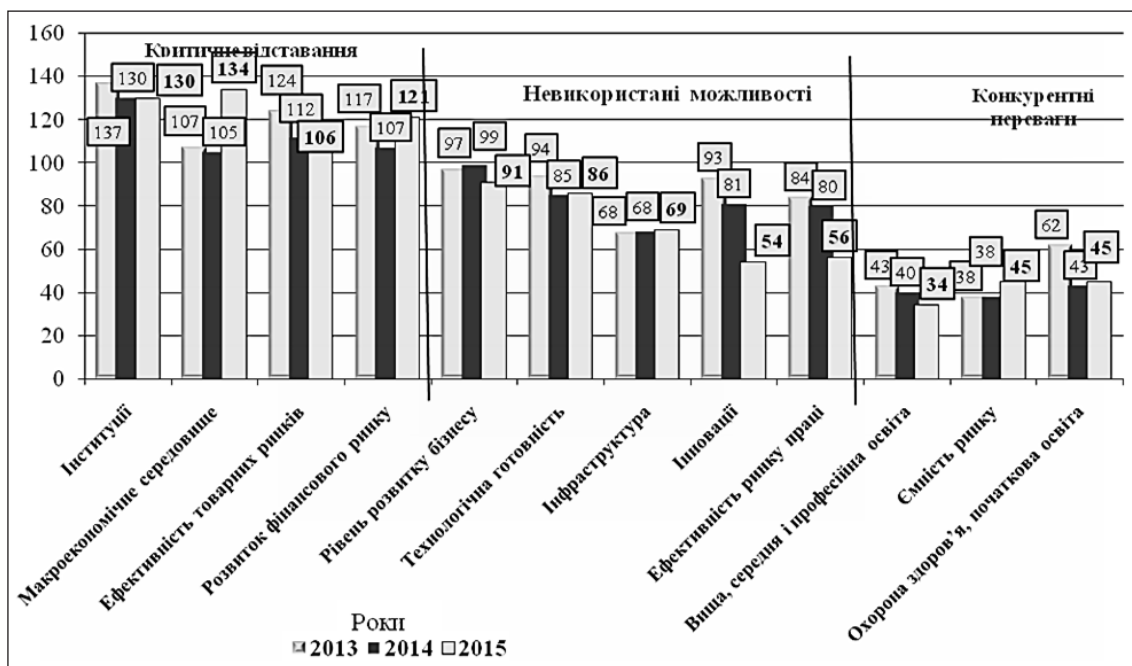

Рис. 4. Рейтинг України за 12 складниками Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2013–2015 рр.

характер – розвиваються «безпечні» сфери та способи виробництва. Таким чином, з метою захисту національних інтересів доцільною є політика поміркованого протекціонізму та контролю за зовнішнім інвестуванням.

Основними негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено: інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, погану етику робочої сили, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я. З наведеного переліку очевидним є те, що слабкою сферою є соціокультурний сектор та нестабільна економічна ситуація. Одним з основних джерел дестабілізації є військовий конфлікт на території держави. Проте недоцільно все пояснювати винятково такою причиною, оскільки наявна ситуація в країні має довгу історію та є результатом відсутності послідовної та системної державної політики протягом усіх років незалежності.

Висновки і пропозиції. Під час аналізу економічного значення культурних та креативних індустрій перша проблема, з якою стикається дослідник, – брак даних у відкритому доступі, неповне відображення статистики із зайнятості, економічної діяльності, інвестиційних потоків. Для адекватного відображення результатів економічної діяльності та виявлення тенденції в динаміці національного господарства загалом доцільним є перерахування всіх показників у доларовому еквіваленті. За таких умов картина зростання чи, навпаки, скорочення з метою зіставлення зі світовими тенденціями буде більш правдивою.

Культурні індустрії та креативний сектор загалом можуть стати потужним інструментом реструктуризації та модернізації національного господарства й одним із локомотивів вітчизняної економічної системи на міжнародному ринку. Проте несформована інфраструктура зазначеного сектору, відсутність повного нормативно-законодавчого забезпечення є одним із факторів, які гальмують цей процес.

Національна економічна політика повністю не використовує основні конкурентні переваги держави в міжнародній торгівлі. Інвестиційний клімат не досить сприятливий. Для розвитку креативного сектору державну політику доцільно розвивати в таких напрямках, як:

- 1) реформа освіти з метою її осучаснення за умови збереження наповненості та системності;
- 2) реформа системи оподаткування з метою стимулювання підприємництва в креативному секторі в умовах високих ризиків та подекуди значної капіталомісткості;
- 3) реформа трудового законодавства відповідно до вимог ринку праці та забезпечення оптимальних умов для вільної міграції людського капіталу;
- 4) розвиток внутрішнього ринку та поміркований протекціонізм;
- 5) формування позитивного іміджу держави на світовому ринку як сильної та перспективної.

Інвестиції сьогодні мають розглядатися як основний інструмент залучення додаткових коштів для забезпечення економічного розвитку. Більше того, така форма є більш сприятливою, ніж кредитування, оскільки відбувається вливання безпосередньо у виробничий процес. Разом із тим інноваційно-інвестиційна політика має залишатися в центрі уваги держави та відповідати національній стратегії розвитку.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Тросби Д. Экономика и культура (2013). пер. с англ. И. Кушнаревој; Нац. исслед. Ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики. 256 с.
3. Хезмондалш Д. Культурные индустрии (2014). пер. с англ. И. Кушнаревој; под. науч. ред. А. Михалевој; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». М.: Изд. дом Высшей школы экономики. 456 с.
4. Creative Industries Economic Estimates. Methodology. Department for Culture, Media and Sport. 2008.
5. COMPENDIUM – Framework for Statistical Comparisons Part 1: Classification of Cultural Domains and Subdomains Zürich-Version, April 2010.
6. NESTA. Beyond the creative industries: Mapping the creative economy in the United Kingdom.
7. KEA. 2006. The economy of culture in Europe. KEA European Affairs, European Commission, Brussels.
8. The EU explained: Employment and social affairs. European Commission. Brussels. 2014.
9. DCMS, 2014. Creative industries economic estimates. Department for Culture, Media and Sport, London.
10. Creative Industries Economic Estimates. January 2016. Department for Culture, Media and Sport. 2016.